

Η ΣΥΣΚΕΨΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗΙ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1966

Υ Π Ο

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

Σύσκεψις περί τῆς Θεολογικῆς Ἐκπαιδύσεως ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ΠΣΕ. Τόπος: Ὁ οἶκος τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Σκωτίας, Ντάμπλαϊν, Σκωτίας. Χρόνος: 12-16 Σεπτεμβρίου 1966.

Λαβῶν τηλεγραφικῶς τὴν σεπτὴν ἄδειαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας μετέσχον τῶν ἐργασιῶν τῆς ὡς ἄνω συσκέψεως ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ καὶ τῇ Ἱ. Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης. Ἐπίσης ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων παρῆσαν οἱ ἐλλογιμώτατοι καθηγηταὶ κ. κ. Κ. Μπόνης, τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἱ. Ἀναστασίου, τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Αἰδεσιμολ. π. Ἡλίας Μελία, τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἁγίου Σεργίου ἐκ Παρισίων.

Δυστυχῶς ἀπουσίαζον οἱ ἐκπρόσωποι τῶν λοιπῶν Θεολογικῶν σχολῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης. Συνολικῶς ὑπὸ διαφόρους ἰδιότητας παρῆσαν 43 πρόσωπα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ δύο ΡΚαθολικοὶ παρατηρηταί, οἱ καθηγηταὶ Γρηγόριος Μπάουμ ἐκ Τορόντο καὶ Ἰωσήφ Κορμπινῶ, ἐκ Παρισίων.

Διὰ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς λοιπὰς θρησκευτικὰς ἀκολουθίας ἐχρησιμοποιοῦντο ὁ λαμπρὸς μεσαιωνικὸς καθεδρικὸς ναὸς τῆς πολίχνης καὶ τὸ ναΐδιον τοῦ Οἴκου. Καθ' ἐκάστην πρωΐαν τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ Ὁρθρου προΐστατο ὁ Αἰδεσιμολ. Κανονικὸς τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἐδιμβούργου κ. Πατρίκιος Ρότζερ, τέως Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως τοῦ ΠΣΕ, ὅστις ἀνέπτυξεν εἰς τέσσαρας συνεχεῖς ὁμιλίας τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Εἰς τὰς γενικὰς συνελύσεις τῆς συσκέψεως ταύτης ἀνεγνώσθησαν εἰσηγητικαὶ ὁμιλίαι ἐπὶ τεσσάρων θεμάτων, α') Ἡ πρόκλησις τῆς Θεολογίας ὑπὸ τοῦ Δρος Ἱ. ντέ Γιόγκ, Διευθυντοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Ὁλλανδίᾳ, β') Ἡ πρόκλησις τῆς ἐκπαιδύσεως ὑπὸ τοῦ κ. Ἱ. Τ. Σμιθ, καθηγητοῦ πανεπιστημίου ἐν Ἀγγλίᾳ, γ') ἡ πρόκλησις τῆς ἱεραποστολῆς ὑπὸ τῶν κ. κ. Β. Σιμπεντόρφερ, διευθυντοῦ Εὐαγγελικῆς Ἀκαδημίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Δρος Σ.

Χουάγκ, ύποδιευθυντοῦ τοῦ Γαμείου τῆς Θεολογικῆς Ἐκπαιδύσεως ἐν Λονδίνῳ καὶ δ') ἢ πρόκλησις τοῦ οἰκουμενισμοῦ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν π. Γρηγορίου Μπάουμ ἐκ Καναδά καὶ Ἰ. Κ. Σ. Ρήντ ἐκ Σκωτίας. Εἷς ἕκαστος τῶν προαναφερθέντων εἰδικῶν ὁμιλητῶν ἀνέλυσε καὶ ἐνεφάνισε τὰς ἐπὶ τῆς θεολογικῆς ἐκπαιδύσεως σημερινὰς ἐπιδράσεις καὶ σχέσεις τῶν θεολογικῶν ρευμάτων, τῆς θύραθεν πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδύσεως, τῶν ἱεραποστολῶν καὶ τοῦ οἰκουμενισμοῦ.

Τὰς ἐπὶ τῶν βιβλικῶν μελετῶν ἐν τῷ ναῶ καὶ τῶν ὁμιλιῶν ἐν γενικαῖς συνεδρίαις κατευθύνσεις συνεπλήρωσεν ἡ ὑπὸ τῆς γραμματείας περὶ τῶν Μορφῶν τῆς Ἰ. Ὑπηρεσίας τοῦ ΠΣΕ προετοιμασθεῖσα εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τῶν τεσσάρων πρὸς συζήτησιν θεμάτων, οἷα ἦσαν: α') ἢ Ἐκπαιδευσις διὰ τὴν Ἱερὰν Ὑπηρεσίαν — Μία θεολογικὴ βᾶσις, β') ἢ Μόρφωσις ἐν Κοινωνίᾳ, γ') ὁ καθορισμὸς τῆς Θεολογικῆς Ἐκπαιδύσεως, δ') Μία ποικίλη καὶ συνεχῆς Ἐκπαιδευσις. Οἱ παρόντες ἐχωρίσθησαν εἰς τέσσαρας ὁμίλους ἐργασίας πρὸς ἐξέτασιν τῶν τεσσάρων τούτων θεμάτων. Εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν ὁμίλων ὑπῆρχον ἀνὰ εἷς Ὁρθόδοξος ἀντιπρόσωπος, ὅστις καὶ μετέσχε ἀπὸ Ὁρθόδοξου πλευρᾶς ἐνεργῶς εἰς τὰς συζητήσεις καὶ τὴν σύνταξιν τῶν τελικῶν κειμένων. Οἱ Ὁρθόδοξοι ἔπραξαν τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὰς ἐν ὀλομελείᾳ συζητήσεις. Τελικῶς, τὸ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ταύτης ἐγκριθὲν κείμενον, καρπὸς πενθημέρου ἐντατικῆς ἐργασίας, ἔλαβε τὴν ἐξῆς ἐν σχεδιαγράμματι διατύπωσιν:

α') Ἡ Ἰ. Ὑπηρεσία — Εἷς Προσωρινὸς Ὁρισμὸς. β') Μία Ποικίλη Ὑπηρεσία. γ') Ἡ Ἐκπαιδευσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. δ') Ἡ Μόρφωσις ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων. ε') Ἡ Θεολογικὴ Ἐκπαιδευσις εἰς τὰ Πανεπιστήμια. στ') Ἐκπαιδευσις διὰ μίαν Ποικίλην Ὑπηρεσίαν.

α') Ἡ Ἰ. Ὑπηρεσία — Εἷς Προσωρινὸς Ὁρισμὸς.

Ἐνταῦθα ἐκτίθενται δι' ὀλίγον αἱ περὶ τῆς Ἰ. Διακονίας κοιναι καὶ συγκρουόμεναι ἀντιλήψεις. Αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Διάκονος, "Ὅστις ἤλθε διακονῆσαι καὶ ὡς ὁ διακονῶν (Μάρκου 10,45. Λουκᾶ 22,27). Ὁ Αὐτὸς Χριστὸς ἐπιτελεῖ τὸ διακονικὸν Ἰου ἔργον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Χριστὸς καλεῖ ὀλοκληρον τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἕκαστον πιστὸν εἰς τὴν διακονίαν, τὴν μετ' αὐτοθυσίας ὑπηρεσίαν καὶ μαρτυρίαν πρὸς τοὺς ἄλλους ἐν τῇ πράξει, τῷ λόγῳ καὶ τῇ ζωῇ. Ἡ διακονία ὀλοκληροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀντιπροσωπεύεται καὶ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς εἰδικῆς διακονίας τινῶν, εἰδικῶς καλούμενων πρὸς τοῦτο καὶ τιθεμένων εἰς τὴν Ἰ. ὑπηρεσίαν σχεδὸν πᾶντοτε διὰ τῆς χειροτονίας. Αἱ σχέσεις τῆς εἰδικῆς ἱερωσύνης πρὸς τὴν διακονίαν ὀλοκληροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἔχουσι σκοτισθῆ εἰς Ἐκκλησίας τινὰς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὑπάρχει ποικίλα χαρισμάτων.

Αἱ σημεριναὶ ποικίλαι ἀνάγκαι τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦν τοιαύτην ποικίλιαν χαρακτηρισμάτων.

Διαφοραί, αἵτινες δεόν νὰ μελετηθῶσιν εἶναι: 1. τὸ διδόμενον καὶ ἡ ποικιλία ἐν τῇ μετὰ χειροτονίας διακονίᾳ, 2. ὁ σκοπός, δι' ὃν καλοῦνται οἱ χειροτονούμενοι, 3. ἡ οὐσιώδης διαφορὰ μεταξύ κεχειροτονημένων κληρικῶν καὶ ἄλλων ἐργαζομένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. 4. Ἡ ἔννοια τῆς χειροτονίας. 5. Ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν.

Ἐν τῇ 1. διακονίᾳ δεόν νὰ συνυπάρχωσιν ἀλληλέγγυα τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ἀκρόασις, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ παιδείσις, ἡ ὑπηρεσία πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἡ ὑπηρεσία ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων.

β) Μία Ποικίλη Ὑπηρεσία.

1. Μορφαὶ μιᾶς Ποικίλης Ὑπηρεσίας. Διὰ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ χρίσματος καὶ τῆς ἐπιστροφῆς ἕκαστος πιστὸς λαμβάνει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐθύνην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Αὕτη εἶναι ἡ βασικὴ διαφοροποίησις τῶν διακονιῶν. Διὰ τῆς ἐιδικῆς κλήσεως ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ χειροτονίας τινὲς λαμβάνουσι τὴν Χάριν, τὸ χάρισμα τῆς ἐπιτελέσεως τῶν μυστηρίων, ἐν δὲ ταῖς Προτεσταντικαῖς Ἐκκλησίαις τοῦ λόγου καὶ τῶν μυστηρίων. Ἐκτὸς τούτων ὑφίσταται εἰς εὐρὺς ὀρίζων ἄλλων ποικίλων διακονιῶν, ὑπὸ τῶν κεχειροτονημένων ἢ τῶν ἀνευ χειροτονίας ἐξυπηρετουμένων. Τοῦτο καταδεικνύει ὅτι καὶ ἡ διὰ χειροτονίας διακονία ἔχει λάβει ποικίλιαν ἐκδηλώσεων. Νομίζομεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀνεύρη τρόπους ἀναγνωρίσεως ὄλων τούτων τῶν μορφῶν τῆς διακονίας. Ὅταν τοῦτο δὲν καθίσταται δυνατὸν διὰ τῆς χειροτονίας θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται διὰ μιᾶς δημοσίας πράξεως, π.χ. διὰ τῆς ἐιδικῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐλογίας.

2. Περιοχαὶ Δράσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ καταδεικνύη εὐαισθησίαν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῶν διαφόρων διακονιῶν, καὶ τῶν ἀναγκῶν, τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν τοῦ λαοῦ. Ἡ διὰ τῆς θεραπείας διακονία ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφάς, πρὸς τοὺς ἀπίστους, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀπαιτεῖ συνεχῆ τὴν ἐγρηγόρσιν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ κοινότητες καὶ αἱ εὐρύτεραι ἐκκλησιαστικαὶ περιοχαὶ ἔχουν πρὸ αὐτῶν τὰς διαφοροὺς ἀνάγκας ὑπηρεσίας, εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν, τὰς γεωργικὰς περιοχάς, τὴν βιομηχανίαν, τὸν αὐτοματισμὸν, τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, τὰ μέσα ἐπικοινωνίας, τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς φυλακάς. Ἐπὶ παγκοσμίου ἐδάφους δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν, μ. ἄ., τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους βοήθειαν, τὰς φυλετικὰς διαφοράς, τοὺς μετανάστας ἐργάτας, τὴν πολεοδομίαν ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου, τὴν ἀτομικὴν ἔρευναν, τὴν παγίωσιν τῆς εἰρήνης. Ἡ μετὰ τῶν ἐιδικῶν ἀνταλλαγῇ ἀπόψεων ἐπὶ τῶν προεκτεθέντων τομέων καὶ ἡ προετοιμασία καταλλήλων στελεχῶν θεωροῦνται παράγοντες ὑπολογίσιμοι.

γ') 'Η 'Εκπαίδευσις ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ.

Πᾶσα θεολογικὴ ἐκπαίδευσις συνδέεται πρὸς τὴν ζωὴν ὁλοκλήρου τῆς 'Εκκλησίας. 'Η Θεολογικὴ σκέψις εἶναι μία μοναδικὴ ἐνέργεια. Κεκρυμμένη θεολογία δὲν ὑφίσταται. 'Η ἐνότῃς τῆς θεολογικῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεθόδου ἐκφράζεται διὰ τῶν ἐπομένων: 1. 'Η ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι γνῶσις τῶν δογματικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ θεολογικὴ σκέψις, διὰ τῆς ὁποίας τὸ μορφούμενον πρόσωπον συμμετέχει εἰς τὴν θεολογικὴν σκέψιν πάσης τῆς 'Εκκλησίας καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ζωὴν. 2. 'Η θεολογικὴ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει ἐμπειρίαν ἐκ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς ἐν τῇ λατρείᾳ, τῇ πράξει καὶ τῷ κοινωνικῷ ἔργῳ.

'Η διαπαιδαγώγησις τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ὡς συνόλου ἀποβλέπει εἰς δύο τινά: 1. Εἰς τὸ νὰ βοηθήσῃ τὰ μέλη τῆς 'Εκκλησίας νὰ ζῶσιν ἐν Χριστῷ, ἐν τῇ Χριστιανικῇ πίστει καὶ ὑποταγῇ ἐντὸς τοῦ κόσμου τῆς συγχρόνου κοινωνίας, τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς καὶ τῆς οἰκογενείας, καὶ 2. Εἰς τὸ νὰ ἰκανώσῃ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ὅπως συμμετέχῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν κίνησιν τῆς θεολογικῆς σκέψεως καὶ μετὰ τοῦ ἱεροκλήρυκος καὶ τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν διακονίαν τῆς 'Εκκλησίας. 'Η διαπαιδαγώγησις αὕτη, ἐκτὸς τοῦ κοινοτικοῦ συστήματος, ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν εὐρύτεραν διοργάνωσιν ἐντὸς ἄλλων κοινωνικῶν, εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων.

δ') 'Η Μόρφωσις ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων.

1. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου κατανοοῦμεν τὴν τοποθέτησιν τῆς θεολογικῆς ἐκπαιδύσεως ἐντὸς τοῦ παράγοντος τῆς ἀπὸ κοινοῦ ζωῆς, εἴτε ἐντὸς εἰδικῶς Χριστιανικῶν ἢ ἄλλων κοινωνικῶν. Εἰς τὴν 3ην παράγραφον γίνεται λόγος περὶ τῆς σημασίας τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ. 'Ο τρόπος οὗτος ζωῆς δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς πανάκεια δι' ἄσας τὰς δυσκολίας ἡμῶν. Καὶ οὗτος τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἴσταται πρὸ τῆς κρίσεως.

2. Εἰς διαφόρους χώρας συναντῶνται διάφοροι τύποι θεολογικῆς ἐκπαιδύσεως, ἐνθα ὁ ρόλος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς διαφέρει σπουδαίως. 'Εν 'Ελλάδι λειτουργοῦσι τὰ οἰκοτροφεία. 'Αλλαχοῦ οἱ 'Ορθόδοξοι ἀκολουθοῦσι τὸ σύστημα τῆς ἐν σεμιναρίῳ ζωῆς. 'Ο τρόπος τῆς κοινωνικῆς ταύτης ζωῆς δέον νὰ συνδέηται πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῶν μορφῶν τῆς κοινωνίας εὐρύτερον.

3. 'Η 'Εκκλησία δὲν συνίσταται ἀπὸ μεμονωμένα ἄτομα, ἀλλὰ εἶναι μία κοινωνία προσώπων, συνδεομένων πρὸς τὸν Θεόν, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. 'Η 'Εκκλησία αὕτη ἔχει τυπικὴν καὶ εὐρύτεραν τὴν μορφήν. 'Η κοινωνία αὕτη καλεῖται νὰ μαρτυρήσῃ τὴν παρουσίαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ τῷ παρόντι. Πᾶσα θεολογικὴ ἐκπαίδευσις κατευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχει τὰς βάσεις καὶ τὴν προέλευσιν ἐκ τῆς κοινωνικῆς ταύτης μορφῆς.

4. Ἡ ἐν κοινωνίᾳ Μόρφωσις δὲν ἐξυπονοεῖ τὴν ὑπαρξίν κεχωρισμένων κεκλεισμένων ομάδων. Ἀντιθέτως. Ὅφειλομεν νὰ μανθάνωμεν νὰ ζῶμεν μετ' ἄλλων ομάδων ἐν συνεργασίᾳ. Εἰς τὰ πανεπιστήμια ἢ κοινωνία τοῦ πνεύματος ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ μεταξὺ καθηγητῶν καὶ μαθητῶν δημιουργεῖ μίαν κοινωνίαν βασιζομένην ἐπὶ τῆς κοινῆς εὐθύνης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐμπιστοσύνης.

5. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ εἰδικῶν Χριστιανικῶν κοινωνιῶν, δεόν νὰ λεχθῆ, ὅτι οἱ σημερινοὶ Χριστιανοὶ καὶ οἱ νέοι δὲν ἀποδέχονται εὐκόλως ἓνα τρόπον ζωῆς ἀναγκαστικῶς ἐπιβαλλόμενον ἐπ' αὐτῶν. Μᾶλλον δέχονται μίαν μορφήν ζωῆς, τὴν ὁποίαν δύνανται ἐκεῖνοι νὰ διαμορφώσωσι. Σήμερον λέγεται, ὅτι ἡ νεολαία διέρχεται μίαν περίοδον τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς, ἀλλ' αὕτη ἐμφανίζεται μᾶλλον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ εἶναι προσωρινή.

6. Ὅφειλομεν νὰ ἀναπτύξωμεν μίαν βαθεῖαν ἐν κοινωνίᾳ ζωῆν, διὰ τοῦ Χριστιανικοῦ βίου ἐν τῇ λατρείᾳ, καὶ τῇ ἐργασίᾳ. Ἡ ζωὴ αὕτη ἔχει καὶ τὰς ἀδυναμίας τῆς. Τὰ μέλη τῆς δεόν νὰ ἔχωσι τὸ γνῶθι σαυτόν, ὅπερ νὰ καθιστᾷ τούτους ἱκανοὺς νὰ κατανοῶσι καὶ νὰ ᾧσιν εὐαίσθητοι πρὸς τοὺς ἄλλους. Χριστιανικαὶ τινες Παραδόσεις δὲν ἔχουσι τὴν πείραν τοιαύτης κοινωνικῆς ζωῆς. Ἄλλαι καταδεικνύουσι τὸν ἐκ ταύτης κίνδυνον διὰ τῆς διαμορφώσεως τῶν κεκλεισμένων ομάδων. Οὗτοι εἶναι πραγματικοὶ κίνδυνοι. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀξία τῆς ἐν κοινωνίᾳ ζωῆς δὲν ἀμαυροῦται ἐκ τῶν προαιαφερθέντων κινδύνων.

ε') Ἡ Θεολογικὴ Ἐκπαίδευσις εἰς τὰ Πανεπιστήμια.

1. Εἰσαγωγή. Ἐν Εὐρώπῃ συνήθως ἡ Χριστιανικὴ θεολογία διδάσκεται ἐλευθέρως εἰς τὰ πανεπιστήμια. Τοιοῦτοτρόπως συνυπάρχει αὕτη μετὰ τῶν δεδομένων τοῦ σεκουλαρισμοῦ (ἐκκοσμικεύσεως). Αἱ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην θεολογικαὶ σχολαὶ δὲν εὐρίσκονται πλέον ἐντὸς τοῦ πανεπιστημιακοῦ περιβάλλοντος. Εἰς ἐκκλησιαστικούς τινὰς κύκλους αἱ πανεπιστημιακαὶ αὗται θεολογικαὶ σχολαὶ θεωροῦνται ἐπικίνδυνοι διὰ τὸ δυνατόν ἢ μὴ τῆς καθαρᾶς διδασκαλίας τοῦ εὐαγγελίου. Μερικαὶ Ἐκκλησίαι ἔχουσιν ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτὰς συνδεομένας θεολογικὰς σχολὰς καὶ σεμινάρια. Πιστεύουσι δὲ ὅτι μόνον εἰς τοιαύτας σχολὰς εἶναι δυνατόν νὰ διδάσκηται ἡ θεολογία. Ἡ θεολογικὴ σκέψις εὐρίσκεται ἀντιμέτωπος πρὸ μιᾶς ἐντάσεως μεταξὺ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πίστιν, ὡς διεμορφώθη καὶ γίνεται ἀποδεκτὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας, ὅπουδῆποτε καὶ ἀν ὁδηγῆ αὕτη. Ἡ θεολογία ἀπαιτεῖ τρία τινά: α') τὸ αὐστηρὸν καὶ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παράδοσιν τῆς πίστεως καὶ τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν, β') μίαν εἰλικρινῆ ἀντιμετώπισιν τῆς φιλοσοφίας, τῶν φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν μορφῶν σκέψεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ συγχρό-

νου κόσμου, και γ') ἐν ἐνδιαφέρον δια τὴν σχέσιν τῶν θεολογικῶν ἐκδηλώσεων πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου και τῆς κοινωνίας.

2. Τίς ἡ ἀνάγκη τῆς διδασκαλίας τῆς θεολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις ἐντὸς μιᾶς ἐλευθέρως και πολυπλεύρου κοινωνίας. α') Ἡ θεολογία ἀσχολεῖται κατὰ πολὺ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ και τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἡ θεολογία περιλαμβάνει ἀρκετὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ συμβαίνει και τὸ ἀντίθετον. Ἡ θεολογία διαθέτει ὑλικὸν διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς. β') Ἡ θεολογία δέον νὰ ἐμφανίζηται ὡς μία ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας. Θέτει αὕτη ὑφίστα προβλήματα, περὶ τοῦ κόσμου και τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον. Ἡ θεολογία καλῶς διδασκομένη εἶναι μία πρόκλησις διὰ τὰς ἄλλας ἀκαδημαϊκὰς ἐκζητήσεις. γ') Ἡ θεολογία δέον νὰ διδάσκηται διότι σχετίζεται πρὸς τὴν σύγχρονον ζωὴν και τὰς συγχρόνους ἀνάγκας. Πολλοὶ ἀγνωστικιστὰι και ἀδιάφοροι ἐν τῇ θεολογίᾳ εὔρον κατευθύνσεις και λύσεις τῶν προβλημάτων των.

3. Διατί αἱ Ἐκκλησίαι δέχονται τὴν διδασκαλίαν τῆς θεολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις και ὑπὸ ποίους ὅρους. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην διακόνων τοῦ Λόγου, οἵτινες μένουσι πιστοὶ εἰς τὴν βίβλον και τὴν Παράδοσιν, προφητικῶς ζητοῦσι νὰ κατανοήσωσι τὴν σύγχρονον ἀλήθειαν περὶ τοῦ ποῖος εἶναι ὁ Θεὸς και τὸ θέλημά Του και ἀναγνωρίζουσι τὴν ὑφισταμένην σχέσιν τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν σύγχρονον κόσμον ὡς σύνολον και πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὑπὸ τὴν τριπλῆν ταύτην προοπτικὴν αἱ Ἐκκλησίαι δέχονται τὴν διδασκαλίαν τῆς Θεολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις, θέτουσαι μᾶλλον ἐπὶ τάπητος ζήτημα μεθοδολογίας. Ὑφίστανται, ἐφαρμόζονται δύο μέθοδοι διδασκαλίας, ἡ ἐξωτερικὴ, ὅτε τὰ πάντα διδάσκονται ἄνευ σχέσεώς τινος πρὸς τὴν σύγχρονον πραγματικότητα και ἡ ἐξωτερικὴ κατ' ἀντίθετον τρόπον.

4. Δύναται τὸ πανεπιστήμιον νὰ παρέχη μίαν ἠθικὴν κατάρτισιν εἰς τὸν κεχειροτονημένον κληρὸν; Ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν λαϊκῶν μόρφωσις τῶν κληρικῶν και τῶν μελλόντων νὰ ἱεροθῶσιν ἐντὸς τῶν πανεπιστημίων παρουσιάζει ἐν πλεονέκτημα δι' αὐτούς. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ λεχθῆ και διὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου κοινωνίας ἐντὸς τῶν πανεπιστημιακῶν κύκλων. Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ μέθοδοι αἱ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐφαρμόζονται και αὗται ὠφελουσί. Ἡ κατάρτισις τῶν κληρικῶν εἰς τὸν πρακτικὸν κλάδον, εἰς τὰς κοινωνικὰς μελέτας, τὴν ποιμαντικὴν ψυχολογίαν, τὰς μεθόδους διδασκαλίας, εἶναι δυνατόν νὰ παρέχεται ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἢ ἐν σεμιναρίοις. Τὰ κάτωθι δέον νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. α') Τὰ προαναφερθέντα εἶναι δυνατόν κατ' ἀποτελεσματικὸν τρόπον νὰ διδάσκονται ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν τμημάτων τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ψυχολογικῆς ἱατρικῆς και τῆς παιδαγωγικῆς β') ἡ ἐπαφὴ μετὰ κληρικῶν και μελλόντων τοιούτων μετὰ μὴ Χριστιανῶν δημιουργεῖ μίαν κατανόησιν τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν μετὰ τῶν Χριστιανικῶν και μὴ τοιού-

των προϋποθέσεων. γ') ἡ Ἐκκλησία ἴσως θὰ ἠδύνατο (ἴσως θὰ ἠδύνατο) καλύτερον νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν ἐὰν κατέφευγεν εἰς τὰ κοσμικὰ μέσα πρὸς κατανόησιν ταύτης.

Συμπληρωματικὰ Στοιχεῖα. α') Ἡ ἔλλειψις χρόνου ἐπαρκοῦς δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ συγκρίνωμεν τὴν διδασκαλίαν τῆς θεολογίας εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰς θεολογικὰς σχολὰς ἢ σεμινάρια. β') Ἔτερον πρόβλημα ἄξιον μελέτης εἶναι ἡ σχέσις τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μορφουμένου πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἐν τῇ προσευχῇ, τῇ λατρείᾳ καὶ τῇ πνευματικότητι. γ') Εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς σχολὰς ἢ Θεολογία δέον νὰ διδάσκηται ἄνευ ὁμολογιακῶν προκαταλήψεων. Εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἐποχὴν τοῦ παρόντος αἱ θεολογικαὶ σχολαὶ δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰς Ἐκκλησίας εἰς τὴν σύγχρονον αὐτῶν ἐν οἰκουμηνικῷ πνεύματι ἀποστολήν.

στ') Ἐκπαίδευσις διὰ μίαν Ποικίλην Ὑπηρεσίαν.

1. Ἐκπαίδευσις διὰ Ποικίλην Διακονίαν. α') Ἡ τοιαύτη ἐκπαίδευσις δέον νὰ ρυθμίζεται ἐν συνεργασίᾳ μεταξὺ ἀκαδημαϊκῶν θεολογικῶν κέντρων, κοινότητων, ἐκκλησιαστικῶν σωμάτων καὶ κοσμικῶν ἰδρυμάτων ἐκ τῶν διαφόρων πτυχῶν τῆς κοινωνίας. β') Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν ἢ τοιαύτη ἐκπαίδευσις δέον νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν δυνάμεων, αἵτινες διαμορφώνουσι τὸν σύγχρονον ἡμῶν κόσμον. Δέον νὰ ἐπιτελῆται κατόπιν ἐνὸς χρονικοῦ διαστήματος πανεπιστημιακῶν σπουδῶν, νὰ περιλαμβάνῃ πραγματικὴν ἐξάσκησιν εἰς μίαν πτυχὴν τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ νὰ ἰσοδυναμῇ πρὸς ἐν πανεπιστημιακὸν ἐξάμηνον. Κατόπιν ἀμέσως θὰ συνεχίζεται ἡ πανεπιστημιακὴ φοίτησις. γ') Οἱ φοιτηταί, οἱ ἀποβλέποντες εἰς μίαν εἰδίκευσιν, ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει δύο τινά: 1. Εἰδίκευσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτῶν σπουδῶν ἢ 2. Πρῶτον ὀλόκληρον τὴν θεολογικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μετέπειτα τὴν εἰδίκευσιν αὐτῶν. Ἀμφότερα τὰ προγράμματα ταῦτα θὰ καλύπτωσι τὸ ὀλιγώτερον μίαν περίοδον 6-7 ἐτῶν. δ') καὶ ε') Τρόπος καταρτισμοῦ τῶν μὴ ἐχόντων τὰ προσόντα διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς. Εἰδίκευσις καὶ παροχὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῶν πανεπιστημίων ἀναλόγων θεολογικῶν μαθημάτων πρὸς τεχνικὴν κατάρτισιν τῶν τοιούτων. στ') Εἰς πάσας τὰς μορφὰς καταρτίσεως ὁ δεσμὸς τοῦ καταρτιζομένου μετὰ μιᾶς Χριστιανικῆς κοινότητος θεωρεῖται οὐσιώδης. ζ') Ἐπίσης ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἐργασία καὶ αἱ μέθοδοι τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας θεωροῦνται ἀπαραίτητοι.

2. Ἡ Συνεχὴς Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι μία συνεχὴς πορεία, ἥτις δέον νὰ συνεχίζεται ἐφ' ὅρου ζωῆς. Πρέπει πάσῃ θυσίᾳ νὰ ἀποφευγῆται ἢ ἐντύπωσις ὅτι ἡ θεολογικὴ ἐκπαίδευσις λήγει κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συμπληρώσεως τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν.

Ἡ ἀπὸ τῶν σπουδῶν μετάβασις πρὸς τὴν ἐξάσκησιν εἶναι δύσκολον

ἐγχείρημα. Ἰδιαίτερα φροντὶς δέον νὰ καταδεικνύηται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς διακονίας τῶν λειτουργῶν τοῦ Ἰψίστου. Οὗτοι δύνανται νὰ ἔχωσι βαθμὸν τινα ἐλευθέρας δράσεως, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ συνεχῆ ἐκπαίδευσιν καὶ παρακολούθησιν μᾶλλον ἀπὸ μέρους ομάδος εἰδικῶν πρὸς τοῦτο προσώπων. Εἰδικὰ μαθήματα καὶ ἐπέτειοι ἐκ τῆς ζωῆς θὰ παρέχωσιν εὐκαιρίας ἀνανεώσεως.

Ἄνάλογος προσοχὴ εἶναι καλὴν νὰ δίδηται καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὴν ἡλικίαν. Οὗτοι δύνανται νὰ συνέρχωνται ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν τῶν, εἴτε καὶ μετὰ τῶν νεωτέρων συνεργατῶν αὐτῶν. Μέλη τῶν καθηγητικῶν συλλόγων καὶ ἐκκλησιαστικοὶ διοικηταὶ θὰ συμμετέχωσιν εἰς τοιαύτας συγκεντρώσεις.

Κρίσεις.

Ἡ ὡς ἄνω σύσκεψις ἔδωκε μίαν γενικὴν εἰκόνα τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἐπιτελουμένης θεολογικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ θεολογία ἐν μέσῳ τοῦ πνεύματος τῆς ἐκκοσμικεύσεως, τῆς ἀδιαφορίας, τῶν ἀντιθέτων φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ διακρατεῖ ἐπαξίως τὴν θέσιν αὐτῆς ἐντὸς τοῦ πανεπιστημιακοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἀξία τῆς καταφαίνεται ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον ἐρεῦνης αὐτῆς καὶ τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας.

Ἡ θεολογία εἶναι μία ἐκκλησιαστικὴ ἐπιστήμη καὶ θεραπεύεται ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θεολογία συνδέεται πρὸς τὴν ἐν τῇ Χριστιανικῇ κοινωνίᾳ ζωὴν, τὴν προσευχὴν, τὴν θείαν λατρείαν καὶ τὴν πνευματικότητα.

Ἡ μετὰ κατανοήσεως ἔκθεσις καὶ ἀντιμετώπισις τοῦ ὄλου τούτου θέματος ἐπέφερον ἓνα ἀλληλοεμπλουτισμὸν εἰς τὴν θεολογικὴν ἐμπειρίαν, τὰς μεθόδους διδασκαλίας καὶ τὰ παρουσιαζόμενα κενὰ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἱερᾶς ταύτης ἐπιστήμης.